

Újév

► 1Móz 17,1–8

Jövőálló program Istennel

Jézus a világ reménysége

Újév karácsony oktávját zárja le, sajátos jellegű ünnep. Böjti, bünbánati karaktere eredetileg a pogány napünnepek és a Janus istenség tiszteletére rendezett, kicsapongástól sem mentes mulatozások ellensúlyozására alakult ki. A 6. századtól Spanyolországban, a 13–14. századtól Rómában Jézus körülméltetésének és névadásának emlékezete kapcsolódik hozzá Lk 2,21-re hivatkozva.

Újév polgári, profán vonásai napjainkig erőteljesek, beköszöntét rendezvényekkel, koncertekkel, tűzijátékkal ünneplik világszerte. Az esztendő fordulása a *tabula rasa* esélyének érzületét is kínálhatja, hiszen egy-egy sarokponttól, fontos dátumtól eltekintve még javarészt üres a naptár csupa alakulóban lévő pillanattal, döntési helyzettel, valódi kiaknázható, megragadható lehetőséggel.

Ezen a háttéren szólalhat meg a keresztyén üzenet; minden új kezdet Isten kezében van, így az új esztendő is Jézus-év. Az ő nevében indulhatunk, tőle vehetjük ajándékait, és vele nem kell tartanunk, félnünk akadályaitól, nehézségeitől, veszteségeitől sem. Urunk jelenlétével számolhatunk életünknek ebben az új szakaszában, és nyugodt szívvel rábízzhatjuk magunkat mentő szeretetére.

Sok gyülekezetben ilyenkor az esztendő ígéjéről prédikálnak (ez most 1Thessz 5,21 lesz), a Deák téren hagyományosan felcsendül J. S. Bach *d-moll toccata és fúgája*, amely a gesztusok monumentalitásával, változó tempójával, sokrétű formavilágával, sziporkázó virtuozitásával utal a jövő emberi szempontból beláthatatlan ismeretlenségére, de Isten terveinek biztos kibontakozására is.

Közelebb a textushoz

Az ígéreteihez és szövetségéhez hűséges Isten Különös évindítás, hogy Ábrahám elhívásának megerősítését, a szövetségkötés megismétlését kapjuk bátorításként az új esztendő első napján. Három világvallás közös őse, nevezője a hit hőseként, archetípusaként áll minden hívő ember előtt. Az Újszövetségben is így találkozunk vele példaként, akár a Rómaiakhoz, a Galatákhöz vagy a Zsidókhoz írt levél bizonyágtételét vesszük kézbe.

Isten újra elkötelezi magát ígéreteinek teljesítésére, minden látszat ellenére hűséges marad korábbi terveihez. Ismételten lehajol Ábrahámhoz, az ember társává szegődik, a bizalmat építve, növelve szinte úgy kötelezi el magát, mintha maga is ember lenne.

Ugyanakkor Saddajként, Mindenhatóként mutatkozik be, amely Istennek a honfoglalás koráig fontos szerepet játszó elnevezése. A jelentése sokrétű; 'hatalmas', 'erős', 'aki elegendő', 'a hegyekben lakó magasságos', 'a legnagyobb méltóságú'. Ezen a néven lesz az „atyák Istene”; Ábrahám, Izsák és Jákob Istene.

Ábrahám úgy indult el Úr-Kaszdimból, hogy apja, Táré még Nannar holdistent tisztelhetette, aki a sumér mitológia szerint megmutatta, bevilágította az ösvényt a kereskedők karavánja előtt, amely – hogy elkerülje a pusztító napfényt – éjszaka szelte át a pusztát. A kultúra magas fokán álló városban a kornak megfelelő kényelem és biztonság vette körül az ott élőket. Jelentős kereskedelmi központ volt, üzletekkel teli, viruló, lüktető utcáin sokféle kézművesáru cserélt gazdát. Ehhez képest Ábrahám látszólag visszafelé lépett; a városból a nomád életbe, a biztonságból a bizonytalanba, az ott-hon kényelméből az idegenség kiszolgáltatottsága felé. Számára azonban a mindenható Isten ígérete jelentősebb valóságként, realisabb oltalomként

tűnt fel, mint a jól megszokott, otthonos környezet vagy a civilizáció sokrétű vívmányai.

Isten Ábrahámtól egy idegen világban egyfajta képviselőt, a hitének és a mögötte álló valóságának a felvállalását várja: „... járj színem előtt, és légy tökéletes!” Az Istennel járó Énók vagy Nóé alakja juthat eszünkbe; előbbiről azt említi meg a Genézis, hogy az Úr magához vette, utóbbiról, hogy igaz ember volt, és feddhetetlen a maga nemzedékében. A tökéletesség tehát ebben az értelemben az Istenhez való különleges kapcsolathoz kötődik.

A szövetségkötés megerősítése, a már többször elhangzott kijelentés a kibontakozó családfáról, az utódok sokaságáról összekapcsolódik Ábrahám nevének megváltoztatásával is. Az ókori gyakorlattól nem idegen a szertartásos névváltozás, a Bibliában is gyakran találkozunk vele, a legtöbb esetben egzisztenciális átalakulás vagy a szellemi-lelki státusz megváltozásának kísérőjele. Az Ábrám név 'dicsőséges atyát' jelent, az új változat azonban magában foglalja a *raham* szót, amely sokaságot, tömeget is jelöl. A két név jelentéstartalma közötti különbség egyértelmű; amíg Ábrám saját magát képviseli, addig Ábrahámmal, a 'sokaság atyjával' – meglett kora ellenére is – már az utódokra tekintettel kezd újat Isten. Ebben is hangsúlyossá lesz a kiválasztás értelme, célja, távlata.

Az igehirdetés felé

Szemben az ismeretlennel – hittel felvértezve Isten kegyelmesen és egészen személyesen avatkozik be Ábrahám életébe, és ezzel nagy műve részévé teszi, amellyel az ősatya élete új tartalmat nyer. A biztosból, a kiszámíthatóból elindul az emberileg bizonytalan felé, elhagyja a népét, a lakóhelyét, a valását. Útra kel, egyedül Isten ismétlődő, egymásra épülő, egyre tágabb horizontot rajzoló ígéreteire támaszkodva, amelyek nemcsak a holdas éjszakákon, hanem a holdtalanokon is, a téli napokon, sőt egész évben érvényben maradnak. Isten fénye, világossága, oltalma, vezetése ugyanis soha nem alszik ki.

Felkerekedni, újat kezdeni, váltani sohasem egyszerű. Inkább megmaradnánk a megszokott keretek között, megtartva berögzült szokásainkat, belénk ivódott megoldási stratégiáinkat. Az állandót, a biztosat, a stabilitást keressük magunk körül. Ehelyett vállalni a bizonytalan, az új kezdet kihívásait, az újbóli megmérettetést – ehhez nem elég a bátorság, hanem perspektíva, reménység, hit és pozitív jövőkép is szükségesletik.

Ábrahám azzal, hogy enged Isten elhívó szavának, látszólag azt vállalja, hogy ezentúl máról holnapra él, gyökértelessé lesz. Ezzel szemben valójában a hit hallatlan merészségével az Istennek való engedelmség lehetősége mellett dönt. Kilencvenkilenc évesen, túl sokféle tapasztalaton, felismerésen, kudarcba fulladt próbálkozásokon, csalódáson, veszteségen, csúcsponton és mélységen jól ismeri azt az igazságot, hogy nincs egyéb biztonság, oltalom, erőforrás, csak az, amely Isten újra és újra kimondott szavaiban, ígéreteiben megragadhat, elérhet.

A szövetségkötés újbóli megerősítése emberi látószögből elkésett és reménytelen próbálkozásnak tűnhet. Az ősatyával együtt azonban éppen azt tanulgathatjuk, hogy Isten egyszerűen másként időzít, mint ahogy mi azt elképzeljük. A hit sokszor az egészen hosszú és kínos várakozás próbájának is ki van téve, Isten mégsem mond le terveit beteljesedéséről, végigviszi azt, amit övével elkezdett. Sőt nem egyszerűen az eddig elhangzottak megismétlése hangzik el, hanem egészen új, távlatos elemekkel bővül a program. Az ígélet hordozója ugyanis már nem egyszerűen atya, nagy nép atyja lesz, hanem Isten népek atyjává teszi őt. Királyok származnak tőle, utódai pedig nemcsak Kánaán földjét, az ígélet földjét öröklik majd, hanem a vele való kapcsolat sokrétű, tértől-időtől független valóságát. A névváltozás deklarálása mindennek a hitelesítésére szolgál.

Mindez több mint újévi meglepetés. Olyan szédítően táguló perspektíva, amely előtt már csak a teljes megadás, önátadás, arca borulás pozíciója lehet az egyetlen érvényes gesztus. Annak a kifejezése, hogy amikor az emberi lehetőségek véget érnek, Isten éppen akkor képes újat kezdeni velünk.

Maga az ünnep adja meg az asszociációs mézöt, hogy felfedezzük Isten hűségének még ennél is szédítőbb távlatát, amely az inkarnáció csodájában még nyilvánvalóbbá, a szó szoros értelmében emberközeli lett. Jézus névadása napján Istennek az emberrel megkötött legnagyobb és legújabb szövetségének, elköteleződésének tényére támaszkodhatunk. Aki megérkezett közénk, az a nevében is hordozza a szabadítást, a megváltást, Isten irgalmát, amelyre minden időben és korban szükségünk van. Az új esztendő kezdetén a Jézusban felismerhető kegyelmes Istennel indulhatunk a még ismeretlen hetek, hónapok felé. Bizonyosan abban, hogy ő velünk lesz az életünknek ebben a következő, új szakaszában is. Az esztendő kapujában állóknak, nekünk szól tehát az üzenet; bízhatunk a hűséges Istenben, szemben minden félelmetes életromboló erővel is. Reménységgel tekinthetünk az elkövetkező hétköznapiakra és mindarra, ami következik, mert Isten már hitelesítette ránk vonatkozó szándékait. Karácsony mögöttünk van, az ígéret beteljesedett, Jézus, a Szabadító, a legnagyobb király belépett a mi emberi világunkba. Vállal minket, és kísérni akarja életünket a 2025-ös esztendőben is.

Lekció és énekek

Az ünnep lekiója, óegyházi evangéliuma Lk 2,21. Jézust – ahogyan azt a választott nép tagjai hagyományosan gyakorolták – a nyolcadik napon elvitték a templomba, hogy nevet adjanak neki. Az események teljesen megfeleltek a vallásos, törvény szerinti előírások idői menetrendjének.

A héber *Jesua* vagy *Jehosua* a kor közkeletű, ismert neve volt. Aki hallotta, arra gondolhatott: közülünk való, talán testvér, hozzátartozó, rokon, jó barát, hozzánk hasonló sorsú ember. Az evangélista azonban nem véletlenül tartja fontosnak megemlíteni, hogy először az angyal nevezte Jézusnak Mária gyermekét. A név jelentése – Isten megsza-
badít, üdvözít – benne lesz valósággá, Isten minden ígérete benne összpontosul. Nem emberek vágyai, várakozásai, reménységének foglalata tehát a neve,

hanem a hatalmas Isten akarata teszi őt Szabadítóvá. Világra szóló új kezdet lehetősége van benne elrejtve, amely mindenkinek szól, mindenkit érint. Nemcsak e világi vonatkozásokat foglal magában, hanem a lelki élet beláthatatlanul széles területét is. Nemcsak a kortársak számára jelent radikális változási lehetőségeket, hanem az előtte élt és utána élő nemzedékek számára is. Jézusban helyreáll az ember elveszett istenkapcsolata, az örök élet ajándékát hozza el a halálra ítélt emberiség számára.

Az ünnep ajánlott énekei a 182-es és 180-as énekek. A 181-es Paul Gerhardt-szöveg is jól reflektálhat az igei tartalomra, ezen kívül a 329-es énekünkben kapcsolópont lehet a 3. versszak gondolata: „Vándorként előre látta Krisztus napját Ábrahám.” Az énekeskönyv-megújítás kapcsán közreadott próbafüzet 36-os éneke *Az Úr nevében indulunk* címmel szintén erősítheti a mondanivalót.

Illusztráció

TÖRTÉNET

A jóakarát csillaga

Egy napon így szólt Isten Ábrahámhoz:

– Menj el ebből az országból!

De Ábrahám így válaszolt:

– Uram, hogyan mehetnék én el? Mi lesz agg atyámmal?

– Légy nyugodt – felelte Isten –, én fogok atyádról gondoskodni.

Ekkor Ábrahám elment. Útján azonban, amerre vonult, egy csillag ragyogott előtte az égen, és Ábrahám mindig azt a csillagot követte. A csillag neve ez volt: Jóakarát! (MOLNÁR 1934)

Ma ugyanolyanok vagyunk, mint tegnap

Amikor a kozzovi Menahém Mendel rabbit egyszer arról faggatták, hogy miért nem jön el a Mesiás, így válaszolt:

– Meg van írva: „Isainak fia miért nem jött el az ebédre sem tegnap, sem ma?” Miért nem? Mert ma ugyanolyanok vagyunk, mint amilyenek tegnap voltunk. (BUBER 1995)

Felhasznált és ajánlott irodalom

BUBER, Martin 1991. *A próféták hite*. Ford. Bendl Júlia. Atlantisz Kiadó, Budapest.

BUBER, Martin 1995. *Haszid történetek*. 2. köt. Ford. Rácz Péter. Atlantisz Kiadó, Budapest.

CLIFFORD, Richard J. – MURPHY, Roland E. 2002. Teremtés könyve. In: R. E. BROWN – Joseph A. FITZMYER – Roland E. MURPHY (szerk.): *Jeromos biblia-kommentár*. 1. köt. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest.

GYÖKÖSSY Endre 1994. *Őstörténet*. Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest.

HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztyén istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszék, Budapest.

MOLNÁR Ernő (szerk.) 1934. *Ábrahám. Mondák és történetek*. Remény Kiadó, Budapest.

SCHULTZ, Samuel J. 1992. *Üzen az Ószövetség*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest.

SZATHMÁRY Sándor 1990. *Bibliaismeret*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

TÓTH Kálmán 1995. Mózes első könyve. In: *Jubileumi kommentár*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

VARGA Gyöngyi 2020. *Nomád teológia*. Luther Kiadó, Budapest.

VÁRNAGY Antal 1993. *Liturgika*. Lámpás Kiadó, Abaliget.

■ SMIDÉLIUSZ GÁBOR